

TRANSSEKSUALITEIT OP SCHOOL OF HET WERK: VRAGEN EN ANTWOORDEN VOOR COLLEGA'S, DIRECTIE OF MEDESTUDENTEN.

Een uitgave van de Genderstichting, een afdeling van het C.A.W. Artevelde. Gebaseerd op de brochures 'Belangenbehartiging voor transseksuelen op de werkplek. Spoorboekje voor kaderleden en bestuurders' en 'Mijn collega is een transseksueel; verandert er nu veel? De 10 meest gestelde vragen over transseksualiteit op het werk', een uitgave van de FNV Bondgenoten en de Landelijke Kontaktgroep T&T, Nederland. Gratis.

● Wat is transseksualiteit?

Genderidentiteit betekent zoveel als identiteitsbeleving, het gevoel man en/of vrouw te zijn. Dit gevoel wordt mede bepaald door tijd en cultuur. Een transseksueel persoon ervaart zijn/haar genderidentiteit als tegenovergesteld aan het fysieke geslacht. Psychisch, sociaal en seksueel beleeft hij/zij zich als behorende tot de andere sekse. Hij/zij is er in feite van overtuigd in een - wat het geslacht betreft - verkeerd lichaam te huizen. Deze innerlijke tegenstrijdigheid heeft een levensgroot identiteitsprobleem tot gevolg, wat een enorme weerslag heeft op het individueel en sociaal functioneren van de persoon in kwestie. Er bestaat een dringend verlangen naar een hormonale, operatieve en legale geslachtsaanpassing. Hij/zij heeft een grote afkeer van de bij het eigen biologische geslacht behorende geslachtsorganen en secundaire geslachtskenmerken.

● Travestie en Transgenderisme

Travestie: Via kledij, gedrag, houding en taalgebruik wordt uitdrukking gegeven aan een ervaren vrouwelijkheid -in geval van mannen- of een ervaren mannelijkheid in geval van vrouwen. De genderidentiteit blijft hoofdzakelijk mannelijk -voor mannen- of vrouwelijk voor vrouwen. Travestie valt het meest op bij mannen. De omkleding is bij travestie meestal van *tijdelijke* aard. De redenen om aan travestie te doen kunnen zowel van seksuele als van niet-seksuele aard zijn. Transseksualiteit en travestie zijn als verschijnsel reeds eeuwenoud.

Transgenderisme eveneens, doch de term wordt pas de laatste jaren courant gebruikt. Waar het – in het geval van mannen – bij travestie nog gaat om een overwegend mannelijk identiteitsgevoel en bij transseksualiteit om een vrouwelijk identiteitsgevoel, gaat het bij transgenderisme om zowel een mannelijk als een vrouwelijk identiteitsgevoel. Men voelt zich tezelfdertijd man en vrouw. Een *gedeeltelijke* geslachtsaanpassing is dan gewenst (bv. Borsten én een penis).

Het fundamentele verschil met de travestiet en de transgenderist is dat de transseksuele medemens zijn/haar identiteit beleeft als volledig in tegenstelling met het lichamelijk geslacht. Hij/Zij is ervan overtuigd dat het lichaam niet met de geest overeenstemt en wenst via medische behandeling een *volledige* aanpassing van het lichaam aan hoe hij/zij zich voelt.

Seks en Sekse

Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen *seks* en *sekse*. Transseksualiteit heeft op zich weinig met seksualiteit te maken zoals vaak verkeerdelijk wordt gedacht. Transseksualiteit wordt ook vaak verward met homofilie of andere seksuele voorkeuren. Transseksuelen kunnen homoseksueel gericht zijn, maar kunnen evenzeer heteroseksueel gericht zijn, dit in functie van de *psychologische* geslachtsovertuiging.

Om hoeveel mensen gaat het?

Transseksualiteit komt niet zo vaak voor. Een Belgisch onderzoek van 2003 wijst uit dat er één op 16.500 transseksuele vrouwen zijn - zij die biologisch als man geboren zijn - en één op 40.000 transseksuele mannen die biologisch als vrouw geboren zijn. Bij travestie echter ligt dit cijfer veel hoger. Hier zou het gaan om 1 tot 5% van de totale bevolking. Over de prevalentie van transgenderisme zijn voorlopig geen cijfers bekend.

Oorzaken?

De mogelijke oorzaken van transseksualiteit, travestie en transgenderisme zijn nog steeds niet ten volle duidelijk. Er zijn biologische hypothesen, psychologische zowel als combinatiemodellen. De laatste jaren echter is er een groeiende consensus dat zowel neurobiologische als omgevingsfactoren aan de basis van genderidentiteitsproblemen kunnen liggen.

Oplossingen

De kern van de transseksuele beleving is het zich 'gevangen' voelen in het lichaam van de verkeerde sekse. De vraag die een transseksueel persoon aan de hulpverlening stelt is de aanpassing van het lichaam aan de geest. Hierop kan vanuit de huidige wetenschappelijke kennis een bevredigend antwoord worden gegeven. Er dient eerst een diagnose gesteld te worden door

een psychiater. Van zodra die het licht op groen zet kan men starten met hormonale behandeling om de gewenste lichaamskenmerken te bekomen. Gelijktijdig start ook de sociale transitie: men komt in de nieuwe geslachtsrol naar buiten en gaat iedereen in de naaste omgeving hierover inlichten. Daarna volgen operatieve ingrepen om het lichaam verder aan te passen aan de ervaren genderidentiteit. Een officiële wijziging van de voornaam en een aanpassing van het geslacht in de geboortekte vervolledigen het proces. Dit alles neemt minstens 2 jaar in beslag, vaak meer.

Op welke manier verandert een transseksueel persoon als hij/zij van geslacht verandert?

De transseksuele vrouw streeft naar het neerzetten van een vrouwelijke présence. Zij gaat zich vrouwelijk kleden en gedragen. Zij kan ervoor kiezen om voortaan make-up te gebruiken, juwelen te dragen, of een vrouwelijker kapsel. Door het nemen van hormonen krijgt zij borsten en meer vrouwelijke vormen. Zij gaat haar stem vrouwelijker laten klinken via logopedie. Via epilatie gaat zij gelaatsbehaaring definitief verwijderen. Zij verkiest voortaan een vrouwelijke naam.

De transseksuele man gaat –voor zoverre dit voorheen nog niet het geval was- mannelijk kleden en gedragen. Door het nemen van hormonen krijgt hij baardgroei, spierontwikkeling en een zwaardere stem. Hij verkiest voortaan aangesproken te worden met een mannelijke naam.

Welke veranderingen vinden plaats in het leven van een transseksueel persoon die met een transitie bezig is?

De persoon in kwestie verandert niet alleen van geslachtsrol, maar treedt hierdoor ook toe tot een minderheidsgroepering. Niet alleen is er de naaste omgeving (familie, vrienden) die het emotioneel moeilijk kunnen hebben met de veranderingen, ook op het werk of school kunnen mensen vreemd opkijken van de verschijning of de stem van een transseksueel. Op straat, in winkels, op de tram, worden transseksuele mensen vaak geconfronteerd met vragende blikken, kwetsende opmerkingen, of agressieve benaderingen. Een transseksueel moet op korte tijd erg

veel leren (ander stemgebruik, make-up, anders bewegen enz.) Veel transseksuelen die een gezin hebben kunnen dan ook nog eens geconfronteerd worden met een echtscheiding.

Welke gevolgen van de behandeling kunnen merkbaar zijn op school of op het werk?

De hormonale behandeling kan in het begin vermoeidheid met zich meebrengen. Bij transseksuele vrouwen vermindert de spierkracht geleidelijk aan en kan een voltijdse werk-of schoolweek tijdelijk lastig worden om vol te houden. Zij kunnen door deze hormonen ook emotioneler worden. Plotselinge huilbuien of depressiviteit kunnen voorkomen. De transseksuele mannen krijgen door de mannelijke hormonen juist meer spierkracht en kunnen geïrriteerder of agressiever gaan rondlopen. De psychische belasting is dus groot. Men komt door deze hormonale behandeling als het ware opnieuw in een puberteitsperiode terecht, met alle bijhorende emotionele consequenties. Als gevolg hiervan kan zowel in de periode voor als na de operatie ziekteverzuim voorkomen.

Een mannelijke collega of medestudent die vrouw wordt gaat voortaan wellicht liever naar het damestoilet. Dat is niet alleen voor die persoon zelf wat wennen, maar evenzeer voor de andere vrouwelijke collega's.

Ook het sociaal gewenste gedrag kan verminderen. Het kan zijn dat de collega die voorheen geïnteresseerd was in voetbal nu minder zin heeft om daar over te praten. Al met al wordt je collega of medestudent in een aantal opzichten een ander mens. Het vraagt wat flexibiliteit en vooral tijd om met deze nieuwe situatie te leren omgaan. Met elkaar communiceren is hierbij heel belangrijk.

Op welke manier kun je het best omgaan met je medemens die van geslacht gaat veranderen?

Benader de persoon in kwestie zoals dat past bij zijn of haar nieuwe geslachtsrol. Niet alleen de collega's of medestudenten dienen te wennen aan het nieuwe uiterlijk en andere gedragingen, ook de transseksuele persoon zelf moet dat doen. Die heeft er behoefte aan erkend en bevestigd te worden in zijn/haar nieuwe rol. Probeer er aan te denken dat de transseksueel voortaan

wellicht liever aangesproken wordt met een nieuw gekozen voornaam, en dat er zou gesproken worden over 'zij' in plaats van 'hij' of omgekeerd.

Heb je moeite met het uiterlijk of het gedrag van die transseksuele collega? Weet je niet goed wat je met bepaalde situaties aan moet? Blijf vooral in gesprek. Vraag wat je te vragen hebt en vertel wat je goed of lastig vindt, daar kom je samen verder mee.

Georganiseerde ondersteuning van een collega of medestudent tijdens een transitieproces.

Veel transseksuelen nemen zelf het initiatief om de geslachtsaanpassing met de directie van het bedrijf of hun school te bespreken. Daarnaast is het ook aangewezen een aantal mensen te betrekken bij het aanpassingsproces. Het kan bijvoorbeeld van groot belang zijn dat er een vertrouwenspersoon wordt aangesteld die de transseksuele collega of student in kwestie ondersteunt. Zowel collega's als de transseksueel zelf kunnen dan bij die persoon terecht met vragen of klachten. Essentieel is dat er aandacht wordt besteed aan bijvoorbeeld het bekend maken van de nieuwe naam, het functioneren binnen een team/klas tijdens de hormonale behandeling en na de operatie, het begeleiden van de veranderingen voor alle betrokkenen.

Indien gewenst kan een medewerker van de Genderstichting toelichting komen geven.

Pesten als gevolg van de geslachtsaanpassing.

Uitsluiting, niet geaccepteerd worden in de nieuwe rol en gepest worden, komen wel vaker voor. Van waaruit dit ook mag voortkomen -intolerantie, onbegrip, onwetendheid, etc. -, als er gepest wordt is het van belang daarover te spreken. Als collega of medestudent kun je bijvoorbeeld zelf reeds duidelijk maken dat je pesten niet tolereert. Op het niveau van leidinggevenden of directie kan bijvoorbeeld iemand van personeelszaken of een ombudisleerkracht ingeschakeld worden om het pesten bespreekbaar te maken.

● **Arbeidsongeschiktheid als gevolg van de geslachts-aanpassing.**

Transseksualiteit leidt niet automatisch tot arbeidsongeschiktheid. Wel kunnen het aanpassingsproces en/of de medische ingrepen een tijdelijke arbeidsongeschiktheid veroorzaken. Wanneer de psychische last te groot wordt of te grote fysieke inspanning als gevolg van bijvoorbeeld de hormonale behandeling niet meer mogelijk is, dient er eventueel uitgekeken te worden naar een meer gepaste functie. De geslachtsaanpassende ingrepen en het herstel hiervan leiden tot tijdelijke arbeidsongeschiktheid. Deze ingrepen worden wettelijk erkend door de ziekteverzekering. Van zodra een datum van ingreep gekend is, dient de werkgever hiervan op de hoogte gebracht te worden zodat de afwezigheid van de transseksuele werknemer zo goed mogelijk kan opgevangen worden.

● **Ontslagdreiging?**

Transseksualiteit kan geen basis zijn voor ontslag of geen reden zijn om uit de school gezet te worden (antidiscriminatiewet). Toch gebeurt het wel vaker dat transseksuele mensen ontslagen worden of zelf ontslag nemen omdat de situatie niet langer houdbaar wordt. In ieder geval dient hier een gegronde aanwijsbare reden voor te zijn.

Dit laatste scenario dient ten allen prijze vermeden te worden. Het is voor de transseksuele medemens van groot belang om te kunnen blijven werken of studeren. Er verandert gedurende de geslachtsaanpassing al zoveel in zijn/haar leven. Verbonden blijven aan dezelfde werkgever of school zorgt voor continuïteit, financiële en sociale zekerheid.

● **Tot slot**

Transseksualiteit is een niet alledaags fenomeen. Het omgaan met dergelijke situaties vraagt zowel van de transseksuele collega/student als zijn/haar medemensen een inspanning. Met wederzijds begrip en flexibiliteit hoeft deze situatie geen onoverkoombaar probleem te vormen. Het resultaat van alle inspanningen kan voor alle betrokken partijen een ware verrijking zijn. Met verdere vragen kunt U steeds terecht bij de Genderstichting.

De Genderstichting

Zet zich actief in voor het zoeken naar oplossingen voor de specifieke problemen op het vlak van transseksualiteit. Onze doelstellingen:

Verstrekken van informatie: Er wordt voorlichting over deze genderthematiek gegeven op een zo ruim mogelijke basis. Dit gebeurt o.a. door het verspreiden van een infofolder, een website en het organiseren van infomomenten.

Hulpverlening : Zowel transgender mensen als mensen uit hun omgeving bieden we info, advies en hulpverlening. Op vraag van de cliënt verwijzen we gericht door naar medisch en juridisch gespecialiseerde hulpverleners of geven we advies bij praktische zaken die zich voordoen. Daarnaast kan de cliënt kiezen voor een meer psychotherapeutische benadering van zijn/haar probleem en kan er dus op een andere manier gezocht worden naar de oorzaak en een oplossing voor zijn/haar probleem. Bij welk soort hulp de cliënt ook kiest, interventies in de nabije leefomgeving van de cliënt zijn mogelijk.

Uitbouw van een degelijk hulpverleningsnetwerk: We werken steeds aan de uitbouw van degelijke doorverwijsmogelijkheden, zowel op medisch als op juridisch vlak evenals op vlak van praktische problemen die zich kunnen stellen.

Zelfhulp: Voor heel wat transseksuelen is het vaak belangrijk in contact te kunnen komen met lotgenoten. Daarom worden er maandelijks bijeenkomsten georganiseerd waar zij elkaar kunnen ontmoeten.

De Genderstichting is een afdeling van het Centrum Algemeen Welzijnswerk Artevelde

Adres: Holstraat 25 in 9000 Gent

Tel. : +32 9 233 08 54 - Fax. : +32 9 223 75 70

e-mail : genderstichting@artefvelde.be

website : www.genderstichting.be

Onze medewerkers: Noémie Saey, Koen Taillieu